

คำวาทกรรมที่กลายมาจากกานามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชในภาษาไทยล้านนา

นางสาว นันทริยา ลาเจียกเทศ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดารหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-635-990-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**FUNCTION WORDS DEVELOPED FROM BODY-PART AND PLANT-PART NOUNS
IN LANNA THAI**

Miss Nantariya Lamciaktet

สถาบันวิทยบริการ
วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัย
**A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Linguistics**

Faculty of Arts

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic year 1996

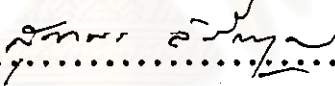
ISBN 974-635-990-8

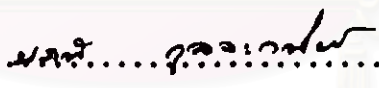
หัวข้อวิทยานิพนธ์ คำวาทกรรมที่กลายมาจากศานามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชในภาษาไทยล้านนา
โดย นางสาว นันทริยา ลาเจียกเทศ
ภาควิชา ภาษาศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.ปราณี กุลละวณิชย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศ.ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี

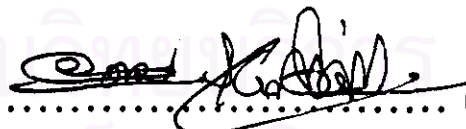
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็น ส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

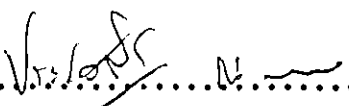

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุภาวัฒน์ ชุตินวงศ์)

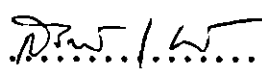
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลิขนิยนาวิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ๓ นคร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิงกาฉงน์ เทพกาญจนา)

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

นันทริยา ลำเจียกเทศ : คำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนาม เรียงอวัยวะ และส่วนของพืช
ในภาษาไทยล้านนา (FUNCTION WORDS DEVELOPED FROM BODY-PART AND
PLANT-PART NOUNS IN LANNA THAI) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ปราณี อุดละวณิชย์,
อ.ที่ปรึกษาร่วม : ศ.ดร.อุคม รุ่งเรืองศรี, 209 หน้า. ISBN 974-635-990-8.

การศึกษาครั้งนี้เป็นการรวบรวมและแยกประเภทคำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนาม เรียงอวัยวะ
และส่วนของพืชในภาษาไทยล้านนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์โฆธานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา กฎหมาย
และตำนาน พร้อมทั้งหาปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำ
ลักษณนาม คำเชื่อมอนุพากย์ คำสรรพนาม และคำบุพบท

ผลการศึกษาคำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืช 28 คำ กลายเป็นคำไวยากรณ์ 4 ประเภทคือ
คำลักษณนาม คำเชื่อมอนุพากย์ คำสรรพนาม และคำบุพบท คำนาม เรียงอวัยวะกลายเป็นคำลักษณนาม
10 คำ เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ 3 คำ เป็นคำสรรพนาม 4 คำ และเป็นคำบุพบท 3 คำ และคำเรียกส่วน
ของพืชกลายเป็นคำลักษณนาม 17 คำ เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ 2 คำ คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืช
กลายเป็นคำลักษณนามมากกว่าคำไวยากรณ์ประเภทอื่น

ปัจจัยที่ทำให้คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้แก่ปัจจัยทางความ
หมายซึ่งได้แก่ ความหมายแสดงปริมาณซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็น
คำลักษณนาม ความหมายบ่งจำนวนเจาะจงซึ่งเป็นปัจจัยทำให้คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็น
คำเชื่อมอนุพากย์ ความหมายบอกทั้งสิ่งซึ่งเป็นปัจจัยทำให้คำนาม เรียงอวัยวะกลายเป็นคำสรรพนาม และ
ความหมายบอกบริเวณซึ่งเป็นปัจจัยทำให้คำนาม เรียงอวัยวะกลายเป็นคำบุพบท นอกจากนี้ปัจจัยทาง
วากยสัมพันธ์และปัจจัยอุปลักษณะก็มีส่วนช่วยให้คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณ์ด้วย

ส่วนกระบวนการที่ทำให้คำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้แก่
กระบวนการสูญเสียคุณสมบัตินี้ของหมวด กระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไป กระบวนการเจาะจงเลือก และ
กระบวนการอุปลักษณะ กระบวนการสูญเสียคุณสมบัตินี้ของหมวดและกระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไปเป็น
กระบวนการที่เกิดขึ้นในการกลายจากคำนาม เรียงอวัยวะและส่วนของพืชเป็นคำลักษณนาม คำเชื่อมอนุพากย์
คำสรรพนามและคำบุพบท ส่วนกระบวนการเจาะจงเลือกเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในการกลายจากคำนาม
เรียงอวัยวะเป็นคำลักษณนาม กระบวนการอุปลักษณะเป็นกระบวนการเริ่มต้นที่เกิดขึ้นในการกลายจากคำนาม
เรียงอวัยวะเป็นคำบุพบท

ภาควิชา ภาษาศาสตร์
สาขาวิชา ภาษาศาสตร์
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติกร นันทริยา ลำเจียกเทศ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ปราณี อุดละวณิชย์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อุคม รุ่งเรืองศรี

** C411136 : MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD: FUNCTION WORD / BODY-PART / PLANT-PART / NOUN / LANNA THAI

NANTARIYA LAMCIAKTET : FUNCTION WORDS DEVELOPED FROM BODY-PART AND PLANT-PART NOUNS IN LANNA THAI.

DISSERTATION ADVISOR : ASSOC. PROF. PRANEE KULLAVANIJAYA, Ph.D.

DISSERTATION CO-ADVISOR : PROF. UDOM ROONGRUANGSRI, Ph.D. 209 pp.

ISBN 974-635-990-8.

The objectives of this study are to collect and classify the function words in palm-leaf documents that developed from body-part and plant-part nouns in Lanna Thai. The factors and processes that motivate body-part and plant-part nouns to develop into classifiers, relative markers, pronouns and prepositions are also studied.

Body-part and plant-part nouns develop into 4 types of function words: classifiers, relative markers, pronouns and prepositions. As for the body-part nouns, 10 develop into classifiers, 3 into relative markers, 4 into pronouns and 3 into prepositions. As for the plant-part nouns, 17 develop into classifiers, 2 into relative markers. It is found that body-part and plant-part nouns develop into classifiers more than into other function words.

The factors motivated these nouns to develop into function words were inherent semantic features in connection to quantity, single number, whole-part and space. The quantifying factor motivated the body-part and plant-part nouns to develop into classifiers. The single number factor motivated the body-part and plant-part nouns to develop into relative markers. The whole-part factor motivated the body-part nouns to develop into pronouns. The spatial factor motivated the body-part nouns to develop into prepositions. Syntactic and metaphorical factors also motivated the particular body-part and plant-part nouns to develop into function words.

There are 4 processes: decategorialization, generalization, specialization and metaphor. Decategorialization and generalization are found in action with the grammaticalization of body-part and plant-part nouns into classifiers, relative markers, pronouns and prepositions. Specialization is found in action with the grammaticalization of body-part nouns into classifiers. Metaphor is the first process of the grammaticalization of body-part nouns into prepositions.

ภาควิชา..... ภาษาศาสตร์.....

สาขาวิชา..... ภาษาศาสตร์.....

ปีการศึกษา..... 2539.....

ลายมือชื่อนิสิต..... นันทริยา ลำเชียงทศ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... พรanee ๑๖๖๖๕.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ปรางค์ กุลละวณิชย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง และกรุณาให้คำแนะนำอันมีค่ายิ่ง พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร ลักษณ์นิมมานิน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขตลอดจนให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยวิทยานิพนธ์นี้ สมบูรณ์ขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ใหม่ ๆ ทางภาษาศาสตร์แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยลาศึกษาต่อเป็นเวลา 6 ปีเต็ม

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น้าเพ็ญ ระวิน และประธานโครงการปัญญาสภาคที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านฐานข้อมูลและขอขอบคุณห้องปฏิบัติการวิจัยภาษาและวิทยาการความรู้ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านโปรแกรมค้นหาของขอบคุณอาจารย์วันทนี พันธุ์ชาติ และคุณฉวีภา บริบูรณ์ ที่ได้ให้คำแนะนำวิธีใช้โปรแกรมแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ Prof. Dr. Anthony Diller ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มัชฌมา เกียรติพงษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณทอง คล้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพิลาศ เรืองโชติวิทย์ อาจารย์ ดร.อรวรรณ ภูอิสระกิจ อาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่าขาง และคุณ Matthias Jager ที่ได้กรุณาช่วยเหลือผู้วิจัยในด้านเอกสารและหนังสือทั้งจากในประเทศ และจากต่างประเทศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรวิรัช และอาจารย์วัชรพร ลาเจียกเทศ ที่ได้ช่วยเหลือผู้วิจัยในการรวบรวมข้อมูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ

บทที่

1. บทนำ

ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
สมมติฐานของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัยและปัญหา	8
นิยามศัพท์	12

2. ทบทวนวรรณกรรม

คำบอกเนื้อความและคำไวยากรณ์	14
การกลายเป็นคำไวยากรณ์	23

- ความหมายของคำว่า "grammaticalization" ...	23
- ประวัติการศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์	25
- ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องการกลายเป็น คำไวยากรณ์	27
- มุมมองการศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ..	27
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์	31
- กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์	36
- ทิศทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์	53
- การศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย	54

3. หมวดคำของคำเรียกอวัยวะและส่วนของพืช

การจำแนกคำออกเป็นคำนอกเนื้อความและคำไวยากรณ์ ...	60
ปัญหาเรื่องคำห้องรูป	64
เกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์	68
- คำนาม	75
- คำลักษณนาม	80
- คำบุพบท	86
- คำเชื่อมอนุพจน์	90
- คำสรรพนาม	95

4. ปัจจัยและกระบวนการกลายจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืช เป็นคำลักษณนาม

ปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็น คำลักษณนาม	102
กระบวนการกลายจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืช เป็นคำลักษณนาม	110
- กระบวนการสูญคุณสมบัติของหมวด	110

-	กระบวนการทบทวนที่มีความหมายทั่วไป	112
-	กระบวนการเจาะจงเลือก	120
5.	ปัจจัยและกระบวนการกลายจากค่านามเรียกวิทยวะกลายเป็นค่านุภาพ	
	ปัจจัยที่ทบทวนค่านามเรียกวิทยวะกลายเป็นค่านุภาพ	126
	กระบวนการกลายจากค่านามเรียกวิทยวะกลายเป็นค่านุภาพ	134
-	กระบวนการอุปถัมภ์	134
-	กระบวนการสูญเสียสมบัติของหมวด	143
-	กระบวนการทบทวนที่มีความหมายทั่วไป	145
6.	ปัจจัยและกระบวนการกลายจากค่านามเรียกวิทยวะและส่วนของพืช	
	เป็นคำเชื่อมอนุภาคและคำสรรพนาม	
	ปัจจัยที่ทบทวนค่านามเรียกวิทยวะและส่วนของพืช	
	กลายเป็นคำเชื่อมอนุภาค	150
	กระบวนการกลายจากค่านามเรียกวิทยวะและส่วนของพืช	
	เป็นคำเชื่อมอนุภาค	
-	กระบวนการสูญเสียสมบัติของหมวด	156
-	กระบวนการทบทวนที่มีความหมายทั่วไป	158
	ปัจจัยที่ทบทวนค่านามเรียกวิทยวะกลายเป็นคำสรรพนาม	162
	กระบวนการกลายจากค่านามเรียกวิทยวะเป็นคำสรรพนาม	
-	กระบวนการสูญเสียสมบัติของหมวด	164
-	กระบวนการทบทวนที่มีความหมายทั่วไป	165
7.	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	สรุปผลการวิจัย	170
	อภิปรายผล	182
	ข้อเสนอแนะ	193

รายการอ้างอิง	194
ภาคผนวก	200
ประวัติผู้เขียน	209

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิการจำแนกหมวดแบบทลาโต	28
แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิการจำแนกหมวดแบบวิกเกนสไตน์	29
แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิการจำแนกหมวดแบบทฤษฎีต้นแบบ	30
แผนภูมิที่ 4 แผนภูมิขอบเขตทางหน้าที่ตามทฤษฎีเวยากรณ์หน้าที่	71
แผนภูมิที่ 5 แผนภูมิแสดงความต่อเนื่องของการเลื่อนความหมาย	137

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	ตารางแสดงมิติแนวนอนและแนวตั้งในการศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์	42
ตารางที่ 2	ตารางแสดงระดับความเป็นคำไวยากรณ์	44
ตารางที่ 3	ตารางสรุปหมวดคำของคำเรียกอวัยวะและส่วนของพืช	99
ตารางที่ 4	ตารางแสดงคำเรียกอวัยวะกับคำไวยากรณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ ด้านบริเวณ	129
ตารางที่ 5	ตารางแสดงความถี่ของความหมายของคำเรียกอวัยวะ	141
ตารางที่ 6	ตารางแสดงปัจจัยที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชกลายเป็น คำไวยากรณ์	173
ตารางที่ 7	ตารางแสดงกระบวนการที่ทำให้คำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืช กลายเป็นคำไวยากรณ์	177
ตารางที่ 8	ตารางแสดงความถี่ของคำเรียกอวัยวะที่ปรากฏเป็นคำนามและเป็น คำไวยากรณ์	184
ตารางที่ 9	ตารางแสดงความถี่ของคำเรียกอวัยวะที่ปรากฏเป็นคำไวยากรณ์ ประเภทต่าง ๆ	186
ตารางที่ 10	ตารางแสดงความถี่ของคำเรียกส่วนของพืชที่ปรากฏเป็นคำ ไวยากรณ์	139

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ภาพแสดงการเปรียบเทียบหน้าโบสถ์กับหน้าคน	135
ภาพที่ 2 ภาพแสดงการเลื่อนของความหมายจากหน้าของโบสถ์ เป็นบริเวณข้างหน้าโบสถ์	135

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย